

Theosofie in de Nederlanden

- Hans van Aurich

Hans van Aurich is vicevoorzitter van de TVN. Dit artikel kwam tot stand omdat er in de *Theosophical Encyclopedia* (TPH Philippines, 2006) een hoofdstukje ontbrak over de Theosofische Vereniging in Nederland.

Nederland kent vanaf 9 juli 1892 een landelijke vereniging die *De Nederlandsche Theosofische Vereeniging* (NTV) heet. Deze vereniging was niet de eerste vereniging die in Nederland theosofische activiteiten ontplooid; hiervan was al veel eerder sprake. Het was ook niet de laatste vereniging. Hieronder een korte uiteenzetting.

Vroege theosofische activiteiten

Eén van de eerste loges die zich theosofisch noemde was de *Loge Post Nubila Lux* (Licht na duisternis). Ze werd opgericht op 27 juni 1881. Eén van de oprichters was Adelberth de Bourbon, kleinzoon van de Franse koning Lodewijk XVI.

De loge, die zich overigens had aangesloten bij de Franse afdeling, vestigde zich in Den Haag. Tot de leden van de loge behoorde een aantal schilders van de Haagse School, een

toonaangevende groep schilders van 1870 tot 1900. Na het overlijden van Adelberth in 1897 leidde de loge een slapend bestaan.

In 1888 werd mevrouw H.P. de Neufville door H.P. Blavatsky (HPB) aangesteld als vertegenwoordiger voor Nederland van de Esoterische School van de Theosophical Society. Zij heeft in 1892 het boekje *De Stem van de Stilte* van HPB vertaald in het Nederlands. Het was het eerste boek dat volledig vanuit het Engels in het Nederlands werd vertaald. De Esoterische School was in 1888 onderdeel van de Theosofische Vereniging, maar werd in 1892 zelfstandig.

In 1890 werd in Amsterdam een loge opgericht door Dr L.L. Plantenga. Deze loge was eveneens aangesloten bij de Franse Afdeling. Bekende theosofen, zoals de heer W.B. Fricke en mevrouw P.C. Meuleman, waren lid van deze loge.

The Dutch Belgian Branch

Op 15 januari 1891 kwamen mevrouw H.P. de Neufville, mejuffrouw J. Stout, mejuffrouw C. Immerzeel, mevrouw P.C. Meuleman en de heren W.B. Fricke en M.A. Opperman bijeen. Zij besloten in Londen een loge-charter aan te vragen. Op 21 februari 1891 werd dit charter verleend aan *The Dutch-Belgian Branch of the Theosophical Society*, te Amsterdam.

In 1892 werd de Belgische groep zelfstandig en de *Dutch-Belgian Branch* werd op 24 april 1892 ontbonden.

De Nederlandsche Theosophische Vereeniging (NTV)

De ontbinding van de *Dutch Belgian Branch* werd gevolgd door de oprich-

ting, op 9 juli 1892, van de *Nederlandsche Theosophische Vereeniging* (NTV). Mevr. De Neufville was de voorzitter en de heer G.R.S. Mead werd benoemd tot algemeen secretaris. Hij bleef secretaris tot 1897.

De afscheiding van 1895

De heer W.Q. Judge richtte in 1895 in de Verenigde Staten een organisatie op die zich ook Theosophical Society noemde. Dit had gevolgen voor de situatie in Nederland, waar ook een afscheiding ontstond, die zich het *Theosofisch Genootschap* noemde. Een deel van de Nederlandse leden van de NTV trad toe tot het *Theosofisch Genootschap*.

Er moest opnieuw worden gewerkt om een nieuwe afdeling op te richten met eigen rechtspersoonlijkheid. Hierover later meer.

De Vâhana Loge

Op 19 november 1896 werd door onder anderen de kunstdocent, ontwerper en architect Johannes Ludovicus Lauweriks (1864-1932) en door de architect Karel Petrus Cornelis de Bazel (1869-1923) de *Vâhana Loge* opgericht. De *Vâhana Loge* werd één van de oprichters van de *Theosophische Vereeniging, Nederlandsche Afdeling* (in de Statuten van de Theosofische Vereeniging overigens de *Wahana Loge* genoemd). De Bazel en Lauweriks waren op 31 mei 1894 lid geworden van de NTV.

De leden van de loge waren over het algemeen architecten en sierkunstenars; kunstschilders sloten zich echter bij een 'gewone' loge aan. De loge kende ook een school die les gaf in tekenen, kunstbeschouwing en schoonheidsleer. De leden maakten vele ontwerpen op abstract-geometrische basis.

De Theosophische Vereniging, Nederlandsche Afdeling (TVNA)

De eerste actie na de afscheiding van het *Theosofisch Genootschap* was het op 17 februari 1897 oprichten van een theosofisch centrum in Den Haag, dat op 30 maart 1897 officieel een loge werd. Daarna volgden zes loges, verspreid over het land, zodat op 14 mei 1897 de *Theosophische Vereniging Nederlandsche Afdeling* (TVNA) kon worden opgericht. De TVNA kreeg rechtspersoonlijkheid per koninklijk Besluit op 24 november 1899. De NTV bleef overigens juridisch voortbestaan tot 31 december 1921. Het hoofdkwartier van de TVNA werd gevestigd op de Amsteldijk 76 te Amsterdam.

Piet Mondriaan

De kunstschilder Pieter Cornelis Mondriaan werd in 1909 lid van de TVNA en bleef dit waarschijnlijk tot zijn dood op 1 februari 1944, want hij liet zich nooit uitschrijven. Er werd beweerd dat Mondriaan slechts in zijn vroege periode door de theosofie werd beïnvloed. Er is echter aangetoond dat de theosofische levensbeschouwing van grote betekenis is geweest voor het gehele werk van Mondriaan.

Stichting Proklos

Op 30 mei 1956 werd de *Stichting Proklos* opgericht. Het doel van de stichting was het bevorderen van onderwijs en opvoeding, speciaal in de geest van de theosofie. Sinds 1958 had de Stichting een leerstoel aan de Rijksuniversiteit van Leiden, waaraan een bijzonder hoogleraar werd verbonden, die onderwijs gaf in *Metafysica in de geest van de Theosofie*.

NB. Zoals bekend, is de leerstoel sinds september 2012 vacant en wordt er

hard gewerkt aan het voortbestaan hiervan (situatie 2013).

De Theosophische Vereniging in Nederland (TVN)

De tenaamstelling van de TVNA werd op 14 februari 1979 gewijzigd in *Theosofische Vereniging in Nederland* (TVN). Het hoofdkwartier is nu gevestigd in de Tolstraat 154 te Amsterdam, niet ver van de oude locatie aan de Amsteldijk. In het pand heeft Loge Amsterdam haar bijeenkomsten en is de Theosofische boekhandel Adyar gevestigd, evenals de uniek gesorteerde bibliotheek die geraadpleegd wordt door veel studenten en onderzoekers van waarheid.

De huidige TVN kent 9 loges en 7 centra. Verder heeft de TVN een eigen boekhandel en uitgeverij en geeft vier keer per jaar het periodiek *Theosofia* uit. Het blad verscheen voor het eerst in 1899 en kent momenteel de 114^e jaargang.

BRONNEN

R.D.C. Jansen, *Een kern van Broederschap*, ISBN 906175725

R.D.C. Jansen, *Theosofie*, ISBN 9043501050

Statuten TVN

Statuten Loge Den Haag

Theosofia, maart 2013

Wikipedia – Piet Mondriaan